

TANRI, ÖZGÜRLÜK VE KÖTÜLÜK

"Analitik din felsefesi
alanında klasik bir başyapıt..."

ÇEVİREN / MUSA YANIK

ALVIN PLANTINGA

FOL

TANRI, ÖZGÜRLÜK VE KÖTÜLÜK

ALVIN PLANTINGA

ÇEVİREN
MUSA YANIK

FOL DİN FELSEFESİ

- 21. YÜZYIL İÇİN TANRI *Russell Stannard*
- TANRI, ÖZGÜRLÜK VE KÖTÜLÜK *Alvin Plantinga*

ALVIN PLANTINGA

Amerika, Michigan'da dünyaya geldi (1932). Babası, Hollanda'dan Amerika'ya göç eden Calvinist bir ailedendi. Calvin Koleji'nin felsefe bölümünde lisans eğitimine başladığı sıralarda Harvard Üniversitesi'nde iki dönem burslu öğrenci olarak bulundu ve tekrar Calvin Koleji'ne geri dönerek buradan mezun oldu (1954). Michigan Üniversitesi'nde lisansüstü eğitimine başladı ve burada William Alston, William Frankena ve Richard Cartwright gibi isimlerle birlikte çalıştı (1955). Doktora eğitimini Yale Üniversitesi'nde tamamladı ve aynı üniversitenin felsefe bölümünde öğretim görevlisi olarak işe başladı (1958). Wayne State Üniversitesi'nde felsefe profesörü olarak görev yaptı ve Notre Dame Üniversitesi'ne geçmeden önce (1982) on dokuz yılını Calvin Koleji'nde geçirdi. Notre Dame Üniversitesinde Din Felsefesi Kürsüsü başkanlığı ve Din Felsefesi Merkezi direktörlüğü görevlerini yürüttü. Hristiyan Felsefeciler Derneği'nin başkanlığını yaptı (1983-1986). Notre Dame Üniversitesi'nden emekli oldu (2010). Prestijli Templeton ödülünü kazandı (2017). Michael Bergmann, Michael Rea ve Kelly James Clark da dâhil olmak üzere, din felsefesi, metafizik ve epistemoloji alanında çalışan birçok önde gelen filozofa dersler verdi ve danışmanlık yaptı.

Başlıca eserleri: *God and Other Minds* (1967); *The Nature of Necessity* (1974); *God, Freedom, and Evil* (1974); *Tanrı'nın Bir Tabiatı Var mı?* (1980); *Faith and Rationality: Reason and Belief in God* (1983); *Warrant: the Current Debate* (1993); *Warrant and Proper Function* (1993); *Warranted Christian Belief* (2000); *Where the Conflict Really Lies: Science, Religion, and Naturalism* (2011).

MUSA YANIK

İstanbul'da doğdu (1988). Anadolu Üniversitesi Felsefe Bölümünden mezun oldu (2012). Yüksek lisansını Ondokuz Mayıs Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında Prof. Dr. Metin Yasa danışmanlığında hazırladığı Alvin Plantinga'nın dinî epistemolojisi üzerine yaptığı çalışmayla tamamladı (2019). Aynı yıl aynı bölümde doktora eğitimine başladı. Çağdaş felsefeci Graham Oppy'nin çalışmaları üzerine hazırladığı doktora tezine hâlen devam etmektedir. Din felsefesi ve epistemoloji başta olmak üzere çok sayıda yayımlanmış akademik makalesi ve kitap değerlendirmesi mevcuttur. Stanford Felsefe Ansiklopedisi ve İnternet Felsefe Ansiklopedisi'nden yaptığı çevirileri, *Öncül Analitik Felsefe Dergisi*'nde yayımlanmakla beraber ayrıca bu dergide yazarlık ve akademik bir dergide alan editörlüğü görevlerini yürütmektedir.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	11
GİRİŞ	15
BİRİNCİ KISIM	
DOĞAL ATEOLOJİ	19
BİRİNCİ BÖLÜM	
KÖTÜLÜK PROBLEMİ	19
1. Soru: Tanrı Kötülüğe Neden İzin Verir?	22
2. Teist, Kendi Kendisiyle mi Çelişir?	25
3. Burada Bir Tutarsızlık Olmadığını Gösterebilir miyiz?	41
4. Özgür İrade Savunması	48
5. İsteddiği Bir Mümkün Dünyayı Yaratmak, Tanrı'nın Gücü Dâhilinde midir?	54
6. Tanrı, Ahlaki İyiliği İçeren Ama Ahlaki Kötülüğü İçermeyen Bir Dünyayı Yaratabilir mi?	67
7. Öz ve Dünyalararası Ahlaki Yozlaşma	73
8. Özgür İrade Savunması'nın Doğruluğunu Kanıtlamak	78
9. Tanrı'nın Varlığı ile Dünyada Bulunan Ahlaki Kötülük Miktarı Birlikte Uyumlu mudur?	80
10. Tanrı'nın Varlığı ve Doğal Kötülükler Birbiriyle Uyumlu mudur?	83
11. Kötülüğün Varlığı, Tanrı'nın Varlığını Olası Olmayan Bir Hâle Getirir mi?	86
İKİNCİ BÖLÜM	
DiĞER ATEOLOJİK ARGÜMANLAR	92

İKİNCİ KISIM	
DOĞAL TEOLOJİ	102
BİRİNCİ BÖLÜM	
KOZMOLOJİK ARGÜMAN	103
İKİNCİ BÖLÜM	
TELEOLOJİK ARGÜMAN	108
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
ONTOLOJİK ARGÜMAN	113
1. Gaunilo'nun İtirazı	117
2. Anselmus'un Yanıtı	119
3. Kant'm İtirazı	121
4. Kant'in İtirazının Konuyla İlişkizizliği	128
5. Argümanı Yeniden İfade Emek	129
6. Argümanın Vahim Hatası	132
7. Argümanın Modal Bir Versiyonu	136
8. Çözüm Önerisindeki Bir Hata	138
9. Argümanı Yeniden İfade Etmek	141
10. Başarılı Argüman	144
KAYNAKÇA	147
DİZİN	149

DİZİN

A

- II. Abdullah 11
Agnew, Spiro 55, 137
ahlaki: ~ failler 46; ~ iyilik(ler) 49, 50, 52, 53, 61, 66, 67, 68, 70, 72, 73, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 89, 90; ~ kötülük 49, 50, 52, 53, 61, 66, 67, 68, 70, 72, 73, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 89, 90; ~ kursuzluk 120; ~ mükemmellik 120, 141, 142, 145; ~ yozlaşma 71; ~ yozlaşmışlık problemi 71
aile 16
akıl yürütme 118
aksiyom dizisi 42
aktüel dünya 53, 57, 58, 62, 68, 70, 72, 73, 74, 80, 82, 86, 99, 100, 130, 131, 132, 135, 138, 142, 143, 145
âlim-i mutlak 25, 34
analitik: ~ din felsefesi 13, 14; ~ felsefe 13, 14; ~ metafizik 12, 13; ~ metodoloji 13
analoji 109, 120
anlama problemi 99
Canterbury'li Anselmus 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 125, 128, 129, 130, 137, 139
Antik Yunanlılar 15
Aquinas 103, 105, 106, 107
argümanlar ailesi 129
Aristoteles 59
aritmetik 29
asal sayı 29, 88, 125
ateolojik: ~ argüman 24, 91, 94; ~ tartışma 22; ~ yaklaşım 92
Augustinus 44, 45, 46, 84
Aquinas, Thomas 103
Ayala, Francisco J. 11
- ### B
- Barrow, John D. 11
başkanlık seçimleri 54
beden 19, 111
bedensel hareket 24
bekârlık 125, 126
bilge varlık 109
bilgelik 59, 109, 120

- bilgi 4, 54, 60, 71, 74, 120
Bradley, F. H. 25
bütün dünyaların olma olasılığı 68
büyük dinler 15, 16
büyüklük derecesi 134, 136

C

- canlı varlıklar 88
Collins, Francis 11
Cornman, James 86, 87, 89, 90
Curley 68, 69, 70, 71, 76, 77
Curleyhood 76, 77

Ç

- çağdaş mantık 13
çelişki 25, 26, 27, 28, 31, 33, 34, 41, 51, 80, 97, 117, 121, 122

D

- Davies, Paul 11
De Vries, Peter 17
değerler 40
Demea 19, 20
depremler 20
derin düşünce 40
dilin zarafeti 109
din 11, 12, 13, 14, 15, 17, 92; ~ felsefesi 11, 13, 15, 17
dini: ~ problem 91; ~ yardım 91; ~ epis-temoloji 12; ~ ibadet nesnesi 139; ~ inanç(lar) 17, 25, 113; ~ tutumlar 139
doğa 73, 92, 103, 109; ~ bilimleri 92; ~ bilimlerinin yöntemleri 92
doğal: ~ ateoloji 17, 18, 19, 101, 102; ~ kötülük(ler) 49, 83, 84, 85, 89; ~ nedenler 89; ~ teoloji 17, 18, 102, 146; ~ zorunluluk 30
doğru önermeler kümesi 57
doğrulamacılık 92
doğrulanabilirlik kriteri 93
doğruluk değer(ler)i 59, 92
Dostoyevski 17, 20, 21
duyu algısı 45
dünya(lar) 16, 23, 44, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 63, 64, 65, 66,

67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78,
79, 80, 81, 82, 86, 87, 88, 90, 95, 101,
105, 109, 110, 123, 130, 131, 132, 133,
137, 138, 144; ~in doğası 59; ~ tipi 105
dünya-endeksli: ~ nitelikler 75; ~ özellik-
ler 75
dünyalararası ahlaki yozlaşmışlık 71, 72,
73, 77
düzen 45

E

edebî yaklaşım tarzı 17
edebiyat 17
Eliot, T. S. 17
endişe 14, 18, 20
epistemoloji 11, 12, 13
eşitlik 45
evren 16, 45, 46, 50, 86, 109, 111; ~in
düzeni 45; ~in kusursuzluğu 45; ~in yö-
netimi 45
Eyüp 47

F

felsefe 11, 14, 17, 59, 113
felsefi: ~ aydınlanma 91; ~ düşünüm 15;
~ kötülük problemi 91; ~ mantık 18; ~
yaklaşım 18
Findlay, J. N. 139, 140

G

Gaunilo 117, 118, 119
geleneksel: ~ argümanlar 18; ~ kötülük
problemi 25; ~ öğreti 84
genel ayaklanma 21
gerçek mutluluk 20
gezegenler 105
günah 44, 45; ~ işleme gücü 45; ~ işleyen
varlık 45

H

hakikat 16, 45
haksızlık 22
Hardy, Thomas 17
Hartshorne, Charles 137
hayal kırıklığı 20
hayalgücü 109
haz 86
her şey: ~e gücü yeten varlık 31, 33, 40, 67,
95; ~e gücü yetme 31, 37, 120, 142; ~e
kadirlik 122; ~i bilen varlık 37
hiddet 20
hipotezler 96, 110
Hopkins, Gerard Manley 17
Hristiyan: ~ geleneği 15; ~Kilisesi 44; ~
teizmi 121

Hume, David 19, 20, 22, 23, 109, 110,
112
Humphrey, Hubert Horatio 55

I

ıstırap 86, 87

İ

iman 16, 17, 47, 114; ~ bunalımı 47
inanç(lar) 17, 25, 99, 101; ~ in rasyonelliği
17, 24
inançlı kişi 16
indirgeme hipotezi 132
insan(lar): ~in aptallığı 20; ~in tüm eylem-
leri 51; ~ ilişkileri 110; ~in günahları 45;
~ olmayan ruhların özgür eylemleri 84; ~
olmayan varlıkların faaliyetler 84; ~ öz-
gürlüğü 93, 95, 98; ~ zihni 109
İslam 15
istek-gerçekleştirimi 92
iyi: ~ insan olma 35; ~ varlık 31, 32, 34,
37, 38; ~ durumlar 39, 40, 48; ~ duygu-
lar 20; ~yi seçme 52
iyilik 20, 36, 37, 39, 40, 47, 49, 50, 52, 53,
61, 66, 67, 68, 72, 73, 78, 79, 80, 81,
82, 83, 85; ~in dengesi 84; ~in varlığı 23

J

Jerstad, Luther 56
Jones, John Paul 59

K

kadir-i mutlak 25
Kant, Immanuel 43, 102, 121, 122, 123,
125, 126, 127, 128
Kantçı eleştirisi(ler) 128, 139
karışık bedensel hareketler 24
karşıt-varoluşlu önermeler 123
kayıp ada 118, 119
keder 20
kendinde zorunlu varlıklar 105
Kissinger 30, 55
korku 20
kozmojik argüman 102, 103, 112
kötü eylemler 49
kötülük(ler) 12, 18, 19, 20, 22, 23, 25, 26,
31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 44, 46,
48, 49, 50, 52, 53, 61, 66, 67, 68, 70, 72,
73, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 89,
90, 91; ~ün kapsamı ve büyüklüğü 47;
~ün varlığı 19, 83, 88, 90, 91; ~ içeren
dünya 44, 50; ~in varlığı 13; ~ problemi
18, 19, 25, 66
kurban olma 22
kümeler 105

L

Lama, Dalai 11
 Lehrer, Keith 86, 87, 89, 90
 Leibniz, G. W. 53, 58, 66, 67, 88; ~ yanılı-
 gısı 67, 88

M

Mackie, J. L. 25, 26, 28, 31, 32, 33, 34, 38,
 41, 52, 53, 66
 maksimal dünya 69, 71, 81
 maksimum: ~ büyüklük 132, 140, 144: ~
 mükemmellik 140
 Malcolm, Norman 137
 mantık 11, 13, 27, 28, 29, 33, 38, 54; ~ın
 doğruları 29; ~ ilkeleri 27, 28, 38
 mantıksal: ~ imkânsızlık 52; ~ olasılıklar
 138; ~ imkânsızlıklar 138; ~ sınırlamalar
 53; ~ sınırlar 38; ~ zorunluluk 30
 masum otomatlar 52
 matematiğin doğruları 29
 metafizik 11, 12, 13, 93; ~ ifadeler 93
 mevcut: ~ dünya 53; ~ kötülük 88; ~ müm-
 kün dünyanın varlığı 60
 Mill, J. S. 25
 Milton, John 17, 20, 46
 modern düşünce alışkanlıkları 89
 mutlu varlıklar 86
 mükemmel: ~ ada argümanı 120; ~ varlık
 141, 142
 mükemmellik 120, 128, 137, 139, 140,
 141, 145
 mümkün dünya(lar) 13, 18, 52, 53, 54, 55,
 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66,
 67, 70, 72, 74, 81, 86, 90, 95, 99, 101,
 105, 129, 130, 131, 133, 137, 140, 143,
 144; ~ dağlar 143; ~ dünyalar fikri 18; ~
 varlıklar 133, 142
 Müslümanlık 15

N

nedensel belirlenimcilik 50
 nedensel zincir 24
 niceleme teorisi ilkeleri 27

O

olağan mantık ilkeleri 29
 olasılık 29, 30, 72, 81, 86, 91, 117; ~ te-
 rimleri 29
 olay durumu 59
 olumsal varlık(lar) 61, 104, 105, 134
 Onassis, Jackie 59
 ontolojik: ~ argüman 18, 102, 113, 121,
 123, 125, 128, 129, 143, 144, 146; ~
 kanıt 113, 139
 Ortaçağ 102, 139

Ö

Öklid 42
 öldürücü hastalıklar 20
 önermeler 27, 29, 32, 42, 54, 55, 56, 57,
 79, 105, 113; ~ dizisi 42; ~ mantığı 27
 özel dünya 87
 özgür: ~ eylem(ler) 85, 93; ~ faaliyetler 84;
 ~ failer 46; ~ failerin varlığı 89; ~ faillik
 89; ~ insan faaliyetleri 49; ~ insan failleri
 89; ~ irade 12, 44, 45, 46; ~ irade teodi-
 sesi 46, 47; ~ olma fikri 48; ~ seçimler
 52; ~ varlıklar 49, 50, 51, 80, 89
 özgürlük(ler) 48, 49, 50
 özne 121, 124

P

Paley, William 108
 paralel postulatının değillenmesi 42
 pastoral konu 47
 havari Paul 59
 Philo 110, 111, 112
 Pike 20, 95, 96, 97, 98, 101
 pişmanlık 20
 Platon 59
 Polkinghorne, John 11

R

rasyonalite 13
 rasyonel: ~ failer 46; ~ varlıkların özgür
 faaliyetleri 90
 ruh(lar) 45, 47

S

saçmaya indirgeme 115
 savaş 22
 Schopenhauer, Arthur 128
 seçim 45, 51, 52, 53; ~ yapma gücü 45
 sefalet 23, 45
 sevgi 15, 16, 86, 120
 sıkıntı 19, 40
 sıradan mantık: ~ın ilkeleri 31; ~ın kural-
 ları 27
 Smedes, L. B. 68
 Smith, Curley 68, 121
 Sokrates 22, 27, 29, 60, 73, 74, 75, 142
 son inanç durumu 17
 sonsuz zorunlu varlıklar dizisi 104
 sonsuzluk 110
 sorumluluk bilinci 18
 süper bekâr 127

Ş

şeylerin durumu 58

T

talihsizlik 91
tamlık fikri 55
tanrı(lar): ~ inancı 15, 16; ~ inancının rasyonelliği 12; ~ tasavvurları 15; ~nın aktüalize etme gücü 63; ~nın birliği 110; ~nın büyüklüğü 131; ~nın doğası 12; ~nın gücü 33, 63, 65, 66, 70, 72, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 85; ~nın gücünün sınırları 33; ~nın iyiliği 45; ~nın kötülüğe izin vermesi 24, 25, 44, 46, 47; ~nın mevcut olması 44; ~nın özü 95; ~nın sevgisi 15; ~nın var olduğu önermesi 16; ~nın varlığı 13, 17, 60, 80, 86, 91, 102, 122, 146; ~ya isyan etme 91; ~ komitesi 111
tanrısal varlığın niyeti 23
tasavvur edilemeyen varlık 114, 115, 119
teistik: ~ dinler 15; ~ inanç 17, 25, 92, 110, 111; ~ inancın rasyonelliği 17; ~ inançların yanlışlığı 17
teizm 92, 111
tek boynuzlu atlar 105
teleolojik argüman 102, 110, 111, 112
temel teolojik doktrin 25
teodise 23, 46, 47, 84
teoloji 17, 18, 92, 146
teolojik ifadeler 93
Rahibe Terasa 11
Teton, Grand 36, 142, 143
tsunamiler 20
tutarlı önermeler kümesi 57
tutarsızlık 25, 51, 84, 85, 86

U

umutsuzluk 20
Updike, John 17

V

var olmayı keşfetmenin zorluğu 117
varlık(lar) 12, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 45, 49, 50, 52, 60, 61, 80, 86, 88, 95, 103, 104, 105, 106, 109, 114, 115, 116, 119, 120, 121, 125, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145
varoluş 128
varoluşsal önerme 113, 122

W

Welch, Raquel 129, 130
Whittaker, Jim 55, 56
Wolterstorff, Nicholas 12

Y

yanlış inanç 96, 97, 98, 99, 101
yaratıcı ahlaki kahramanlık 40
yaratma gücü 52, 61
yarı-mantıksal: ~ ilkeler 41; ~ kurallar 32
yoksulluk 20
yöntem 13, 128

Z

zenginlik 20, 118
zihin 114, 115, 116, 118; ~in karışıklıkları 20
zorluk 19, 86
zorunlu varlık 12, 61, 104, 105; ~in varlığı 106; ~in zorunluluğu 104; ~ fikri 105; ~ varoluş 137, 141
zorunluluk(lar) 12, 29, 30, 93, 103, 104, 105, 106, 117
Zwier, Paul J. 59, 129